

การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน)
ในช่วง พ.ศ.2563-2564

Youth movements in the Northeast (Isaan) during 2020-2021

[Received: April 2, 2024; Revised: May 27, 2024; Accepted: May 29, 2024]

ปฐวี โชติอนันต์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Patawee Chotanan

Assistant Professor,

Faculty of Political Science,

Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Patawee Chotanan, Assistant Professor, Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University, Thailand. E-mail : c.patawee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ในช่วง พ.ศ.2563-2564 มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ศึกษาถึงเงื่อนไขการก่อตัวขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564 และ ศึกษาพฤติกรรมการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมดังกล่าวในการต่อต้านรัฐบาล งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลผ่านการค้นคว้าเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของเยาวชนในสังคมไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานในช่วง 2 ปีดังกล่าวผ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ การเข้าสังเกตการณ์การชุมนุมอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน รวมถึงผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำของกลุ่มผู้จัดการชุมนุมในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมชุมนุม งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการชุมนุมจำนวนมากในอีสานมีสาเหตุ คือ ความรู้สึกของเยาวชนถึงความไม่ยุติธรรมของฝ่ายตุลาการและความไม่ชอบธรรมในการบริหารประเทศของรัฐบาล โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เปิดให้มีการชุมนุม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการกระจายการชุมนุมจำนวนมากไปตามพื้นที่ต่างๆ นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานไม่ได้เพียงใช้ยุทธศาสตร์ในการต่อต้านรัฐบาลที่คล้ายกับการชุมนุมของกลุ่มต่างๆ ในกรุงเทพฯ เช่น การเกิดการชุมนุมแบบแฟลชม็อบ การสร้างเครือข่าย การใช้เทคโนโลยี แต่พวกเขาได้มีการใช้อัตลักษณ์ของความเป็นอีสานในการชุมนุม การพูดถึงประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง และการเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรทรัพยากรของรัฐในอีสานด้วย

คำสำคัญ: เยาวชน; การเคลื่อนไหวทางการเมือง; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

Research on Youth movements in the Northeast (Isaan) during 2020-2021 aims to study the conditions of the emergence of youth movements in the Northeast (Isaan) during 2020-2021 and study the movement tactics used to struggle with the government. This research is qualitative, collecting data through documents and textbooks related to youth movements in Thai society. In addition, the researcher collected data on youth movements in Isaan during those two years through online news and newspapers and observed demonstrations with participation (Participant Observation) in various provinces in Isan, including collecting data from interviews with leaders of protest groups in various provinces in Isan and interviews with protest participants. This research found that Important conditions that caused the large gatherings in Isaan were a sense of the inexorability of the judiciary and the unfairness of the government's administration of the country in Youth, opportunities in the political structure that allowed for assembly Access to information, and large gatherings spread across various areas. Besides, the youth movements in Isaan not only used anti-government strategies similar to those in Bangkok, such as flash mobs, networking use of technology, but they also used the identity of Isaan in their movements, talking about the history of Issan and calling on the government to solve various problems arising from the allocation of government resources in Isaan as well.

Keywords: Youths; Political Movement; the Northeast (Isaan)

บทนำ

ปรากฏการณ์ชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกยุคสมัย การชุมนุมดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของความตระหนักรู้ของปัจเจกบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่ตนควรได้รับจากผู้ปกครอง ยิ่งการตระหนักรู้ขยายตัวออกไปในสังคมเป็นวงกว้างมากเท่าไร ยิ่งส่งผลให้ผู้คนเข้ามารวมตัวชุมนุมกันมากขึ้นในลักษณะของการกระทำรวมหมู่ (Collective Action) การรวมตัวชุมนุมของผู้เรียกร้องดังกล่าวมีเป้าหมายที่สำคัญคือการผลักดันให้ผู้มีอำนาจตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม และทำให้ข้อเรียกร้องเหล่านั้นบรรลุถึงเป้าหมาย ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552) ได้ให้คำนิยามต่อลักษณะการชุมนุมดังกล่าวว่าเป็น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) เนื่องจากขบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืนระหว่างผู้มีอำนาจในสถาบันทางสังคมกับผู้ท้าทายอำนาจ นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นเรื่องของการระดมมวลชน การจัดองค์กร และการวางยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวทางสังคม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง (Interest Group and Political Party) ที่ให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ของกลุ่มของตนเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ David Snow (2013) ได้มีการสรุปภาพรวมของสิ่งที่เรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่ามีลักษณะของการจัดตั้งองค์กร มีการระดมมวลชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่สำคัญกว่านั้น ขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นมีความต่อเนื่องและให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวนอกแนวทางสถาบันหลัก

ที่ผ่านมา ในสังคมไทยมีการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายครั้งเพื่อเรียกร้องให้รัฐไทยดำเนินตามข้อเรียกร้องที่มีขึ้น เราจะเห็นได้จากขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่เรียกร้องให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่และให้ผู้นำในขณะนั้นลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการคอร์รัปชันและจัดการเลือกตั้งใหม่ การเรียกร้องของประชาชนภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ.2534 ที่เรียกว่ามีอบมือถือซึ่งนำมาสู่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 การเรียกร้องของเครือข่ายสมัชชาคนจนก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2538 เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขปัญหายากจนและปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงที่ต่อต้านการทำให้รัฐประหารและเผด็จการภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ.2549 และการรัฐประหาร พ.ศ.2557 และล่าสุด การเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนที่เกิดภายหลังการตัดสินใจยุบพรรคอนาคตใหม่และตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

การเรียกร้องของกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นช่วงปี 2563 ทอดยาวมาถึงปี 2564 จากข้อมูลของ Mob Data Thailand (2563)¹ โดยพบว่ามีการชุมนุมเกิดขึ้นในช่วงนั้นมากถึง 2,295 ครั้ง มากกว่านั้น การเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นนั้นกระจายไปเกือบทุกจังหวัดและทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยซึ่งต่างจากชุมนุมในอดีตที่มักจะรวมตัวกันอยู่ภายในกรุงเทพฯ เท่านั้น กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564, น. 208) เสนอว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนมีการขยายตัวทั่วประเทศทันทีภายหลังจากที่มีการชุมนุมเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ มากกว่านั้น การเกิดขึ้นของกลุ่มต่างๆ ที่ทำการเคลื่อนไหวเพื่อประท้วงรัฐบาลในขณะนั้นมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ของตนเองจากการยึดรูปแบบตามกลุ่มเยาวชนปลดแอก และคณะราษฎร ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ยกตัวอย่างเช่น พิราบขาวเพื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มวล.เสรีในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ชมรมประชาธิปไตยเชียงใหม่ เครือข่ายผู้รักประชาธิปไตยแพร่ เสรีชนคนกาฬสินธุ์ เยาวชนบุรีรัมย์ปลดแอก แนวร่วมศรีสะเกษเพื่อประชาธิปไตย ยโสธรปลดแอก อำนาจเจริญไม่ทนเผด็จการ และ มรม.เสรีเพื่อประชาธิปไตย ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในสังคมไทย

จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ. 2563-2564		
ลำดับ	จังหวัด	จำนวนการชุมนุม
1	ขอนแก่น	85
2	อุบลราชธานี	64
3	มหาสารคาม	55
4	นครราชสีมา	33
5	ร้อยเอ็ด	23
6	อุดรธานี	23
7	กาฬสินธุ์	6
8	สกลนคร	6
9	บุรีรัมย์	6

¹ เว็บไซต์มีอบดาต้าไทยแลนด์ (Mob Data Thailand) ถูกพัฒนาขึ้นโดย แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย และโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (ไอลอว์) เว็บไซต์นี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลการชุมนุมสาธารณะที่เกิดในประเทศไทย การบันทึกการชุมนุมเริ่มต้นตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 จนมาถึงปัจจุบัน

จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ. 2563-2564		
ลำดับ	จังหวัด	จำนวนการชุมนุม
10	อำนาจเจริญ	6
11	หนองคาย	6
12	หนองบัวลำภู	3
13	นครพนม	3

ตารางที่ 1: จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ.2563-2564

ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2566)

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน เป็นอีกพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยที่มีการเคลื่อนไหวประท้วงราษฎรกระจายไปทั่วทั้งภูมิภาค ถ้าไม่นับจำนวนครั้งการชุมนุมเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลในกรุงเทพฯ ในช่วง พ.ศ.2563-2564 ที่มีมากถึง 1,024 ครั้ง (Mob Data Thailand, 2563) การชุมนุมที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอีสานถือว่ามีความมากเป็นลำดับที่สอง มีการชุมนุมของเยาวชนมากถึง 13 จังหวัดจาก 20 จังหวัด ที่สำคัญมีผลรวมของการชุมนุมมากถึง 319 ครั้งในช่วงเวลาดังกล่าว (โปรดดูตารางที่ 1: จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ.2563-2564) Saowanee Alexander (2021, 219-232) อธิบายเพิ่มเติมว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานมีการเคลื่อนไหวที่แตกต่างจากในกรุงเทพฯ เพราะกลุ่มการเคลื่อนไหวได้มีการนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของตนมาใช้ในการขับเคลื่อนประเด็นในการเคลื่อนไหวของตน

นอกจากนี้ งานวิชาการที่ศึกษาการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในอีสานที่ผ่านมาจะเป็นเรื่องของขบวนการภาคประชาสังคมในอีสานในการต่อสู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยมากกว่า เช่น ประเด็นสิทธิในที่ดิน (อลงกรณ์ อรรคแสง, 2561) ประเด็นการต่อต้านเหมืองแร่ (สุภัท รมอนา, มณีนัย ทองอยู่ และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2556) ประเด็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการสร้างเขื่อน (ธีระพงศ์ โพธิ์มัน, 2564, น.31-64) เป็นต้น ดังนั้น การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาที่เกิดขึ้นนอกกรุงเทพฯ เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานมานี้ มีการเคลื่อนไหวไปทั่วทั้งภาคอีสานอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน และแต่ละกลุ่มมีอิสระในการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องของตนเองที่มีทั้งเหมือนกับข้อเรียกร้องและต่างจากการชุมนุมในกรุงเทพฯ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่อยากศึกษาว่ามีเงื่อนไขอะไรที่ส่งผลให้เกิดการก่อตัวขึ้นของการขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564 และยุทธวิธีของการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาลของเยาวชนในภูมิภาคอีสานมีลักษณะอย่างไร การตอบคำถามดังกล่าวจะสามารถช่วยให้สามารถเข้าใจถึงขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในภาพรวมได้มากยิ่งขึ้น

คำถามในการวิจัย

1. ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564 มีเงื่อนไขในการก่อตัวอย่างไร
2. ขบวนการดังกล่าวมียุทธวิธีของการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาลอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานในช่วง พ.ศ.2563-2564
2. เพื่อศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมดังกล่าวในการต่อต้านรัฐบาลในช่วง พ.ศ.2563-2564

แนวคิดและทฤษฎี

ในบทความวิจัยนี้ใช้ 2 แนวคิดเพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหว ได้แก่

1. แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม
2. แนวเรื่องยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว

1. แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

Snow, D. A., & Soule, S. A. (2010, 17-18) อธิบายว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นเรื่องของปฏิบัติการที่มีการจัดตั้ง (Organized activity) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการปฏิบัติการรวมหมู่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการร่วมของผู้คนเพื่อบรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน การปฏิบัติการร่วมใดๆ ย่อมบ่งบอกถึงการประสานงานและความเป็นองค์กร นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างก็เข้าใจถึงความเกี่ยวพันขององค์กรกับเส้นทาง (course) และลักษณะ (Character) ของกิจกรรมของขบวนการ ม.ร.ว.พยุหยาภรณ์ หมอภราดา อธิบายเพิ่มเติมว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมว่ามีลักษณะของการเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลจำนวนมากพอสมควรเข้าด้วยกันเป็นผู้กระทำการรวมหมู่ (a collective actor) โดยปัจเจกบุคคลเหล่านั้นเข้าใจว่าตนมีประโยชน์ร่วมกันหรือโดยทั่วไปจะมีความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ (identity) เดียวกัน ซึ่งขบวนการทางสังคมมีความแตกต่างจากผู้กระทำการรวมหมู่ประเภทอื่นๆ เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) กลุ่มผลักดัน (pressure groups) โดยแตกต่างกันตรงที่ใช้หรือชูว่าจะใช้การระดมมวลชน (mass mobilization) เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจกดดันสังคมและมีความแตกต่างจากการรวมหมู่ (collectivities) อื่นๆ เช่น สมาคมอาสาสมัคร (voluntary associations) หรือสโมสร (clubs) แตกต่างกันตรงเป้าหมายหลักในการปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงสังคม รวมทั้งเรื่องฐานะของกลุ่มในสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

McAdams. D (1982) การที่จะทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการรวมตัวของกลุ่มได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ 1) ระดับความพร้อมด้านองค์กร (level of organization) ความพร้อมของแกนนำในการจัดตั้งขบวนการในการเคลื่อนไหว 2) ระดับความพร้อมด้านจิตสำนึกในการลุกขึ้นต่อสู้ (level of insurgent consciousness) การสร้างจิตสำนึกร่วมกันของปัจเจกบุคคลเพื่อทำความเข้าใจว่าผู้มีอำนาจนั้นขาดความชอบธรรมที่จะอยู่ในอำนาจอีกต่อไป การลุกขึ้นเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียกร้องความชอบธรรมให้กลับคืนมาสู่สังคม 3) โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) มีความสำคัญต่อขบวนการเคลื่อนไหวในแง่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวรับรู้ถึงตำแหน่ง จังหวะและโอกาสของตนเองในระบบการเมือง โอกาสทางการเมืองมีความสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการจัดตั้งขบวนการ มากกว่านั้น สุวิทย์ รุ่งวิสัย ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในสังคมได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยอีก 3 ประการ 1) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Drifts) 2) ความไร้ระเบียบทางสังคม (Social Disorganization) และ 3) ความไม่เป็นธรรมในสังคม (Social discontent) สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการรวมกลุ่มกันของคนในสังคมเพื่อเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคนในสังคมและผู้มีอำนาจทางการเมืองให้สนใจปัญหาที่เกิดขึ้น ประภาส ปันตบแต่ง (2552, น. 68) อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า การพิจารณาการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่เพียงพิจารณาแค่ความรู้สึกของผู้คน ความเดือดร้อนร่วมกันของผู้คนในสังคมที่ทำให้เกิดการรวมหมู่เท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญคือ ทรัพยากรที่แต่ละกลุ่มนำมาใช้ในการเคลื่อนไหว ลักษณะของผู้นำในการเคลื่อนไหว โครงสร้างทางการเมืองที่เอื้อหรือขัดขวางการปฏิบัติการทางสังคม รวมถึงยุทธวิธีที่ขบวนการเคลื่อนไหวเลือกใช้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายและการดำรงอยู่ต่อไปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

2. แนวคิดยุทธวิธีการเคลื่อนไหว

ประภาส ปันตบแต่ง (2552, น. 157-166) ได้อธิบายถึงวิธีและรูปแบบหลักในการเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของขบวนการทางสังคม ในลักษณะของการใช้การกระทำรวมหมู่ในการระดมมวลชนและผู้สนับสนุนผ่านการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของมวลชนในขบวนการ หรือการสร้างเหตุและผลในการประท้วงในการระดมมวลชนซึ่งในงานของประภาส ปันตบแต่ง ได้จำแนกยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวออกเป็น 3 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง และยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ

รูปแบบที่หนึ่ง คือยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ เป็นลักษณะของปฏิบัติการทางการเมืองในการเข้าไปขัดขวางกีดกันกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐและฝ่ายที่เผชิญหน้าจุดประสงค์คือต้องการสะท้อนให้เห็นทั้งการขอความเห็นอกเห็นใจ และการตั้งคำถามกับความชอบธรรมที่ดำรงอยู่ เพราะมีความเชื่อบนฐานสำคัญที่ว่า กลไกทางการเมืองในช่องทางปกติไม่สามารถแก้ไขหรือเยียวยาความยุติธรรมทางสังคมได้ โดยยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ แบ่งได้

เป็น 2 ระดับ คือ ระดับแรก เป็นปฏิบัติการแบบทำหายที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ใช้ความกล้าหาญ ถ้าได้กล้าเสียของผู้กระทำ การ ซึ่งมีต้นทุนเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำการต้องจ่ายหรืออาจจะเกิดขึ้นจากผลของการกระทำ การอาทิเช่น การบอยคอต (boycott) หรือปฏิเสธไม่ยอมรับ และการนั่งประท้วง (sit-ins)

ในขณะที่ระดับที่สอง เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผิด / ละเมิดกฎหมายแต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไร้ความรุนแรง อาทิเช่น อารยะขัดขืน (civil disobedience) ตัวอย่างจากกรณีขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียนเลวที่ใช้การแต่งชุดไปรเวทไปโรงเรียน การใช้วิธีการดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นรูปธรรมโดยตรงเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะของผู้เข้าร่วมขบวนการ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นและเอาจริงเอาจังของผู้ร่วมขบวนการ และสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าไปขัดขวางกิจกรรมหรือกระบวนการปกติของฝ่ายที่เผชิญหน้าผู้คนที่เกี่ยวข้อง (by-standing) กับผู้มีอำนาจทางการเมือง โดยเป็นการบังคับให้ผู้คนเหล่านั้นหันมาใส่ใจต่อข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของผู้กระทำ การ ท้ายสุดคือความพยายามที่จะก่อให้เกิดการขยายขอบวงของความขัดแย้งให้กว้างขวางออกไป เช่น การปิดถนน ก็คือการเข้าไปขัดขวางกิจกรรมสาธารณะและสร้างความไม่สะดวกแก่ผู้คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแม้วิธีการดังกล่าวนี้จะล่อแหลมต่อความผิดทางกฎหมาย แต่สามารถลากเอาผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองให้เข้ามาสู่ความขัดแย้งและตัดสินใจทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, น.157-164)

รูปแบบที่สอง คือยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงนั้นขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายหรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือทั้งสองอย่าง มุมมองของการเคลื่อนไหวโดยใช้ความรุนแรงมักเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวถึงได้ค่อนข้างเร็ว และเป็นที่ยึดจำของผู้คน เนื่องจากสามารถดึงดูดความสนใจสามารถสร้างความเป็น “ข่าว” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นวิธีการที่คนกลุ่มเล็กๆ สามารถใช้ได้ง่ายที่สุด เนื่องจากไม่จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการ การระดมหรือจัดตั้งขนาดใหญ่โดยองค์กรการเคลื่อนไหว ซึ่งต่างจากวิธีการชุมนุมประท้วง การเดินขบวน ฯลฯ

รูปแบบที่สาม คือยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ โดยฐานสำคัญของลักษณะยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติคือเป็นวิธีการที่ไม่ต้องการความเอาจริงเอาจังหรือความทุ่มเทสูง ไม่ต้องการวิธีการจัดการมากนัก เพราะมีบทเรียนและประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน และอาจจะดึงดูดผู้เข้าร่วมได้จำนวนมาก แต่ก็เกิดขึ้นจนกลายเป็นวิธีการแบบสถาบัน ขาดการทำลายต่อระบบการเมืองปกติ เช่น การเดินขบวน และการนัดหยุดงาน ซึ่งทั้งสองวิธีการนี้ได้กลายมาเป็นการต่อรองเชิงสถาบันที่มีพิธีกรรมหรือกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และมีความคาดหวังที่ชัดเจนระหว่างผู้ทำหายกับผู้เผชิญหน้าด้วย โดยวิธีการดังกล่าวนี้อาจผนวกด้วยวิธีการในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเดินขบวนเพื่อหาเสียงสนับสนุนจากชุมชนรอบข้างและสื่อมวลชน การปิดโรงงาน การยึดโรงงานหรือสถานที่ทำงาน ฯลฯ กล่าวคือเป็น

วิธีการที่อยู่ในระดับของการยอมรับได้หรืออยู่ในบรรทัดฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ เช่น การลงชื่อ การเดินขบวน การนัดหยุดงาน

บททวนวรรณกรรม

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา ในช่วง พ.ศ.2563 ถึง 2564 เป็นที่น่าสนใจอย่างมากในวงการวิชาการไทยศึกษา (Thai Studies) ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มงานวรรณกรรมการศึกษาของขบวนการเคลื่อนไหวได้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรกการศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยของการเกิดขึ้นของขบวนการนักศึกษา กลุ่มที่สองลักษณะและยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาล

งานวรรณกรรมกลุ่มแรกให้ความสำคัญในการศึกษาเงื่อนไขหรือปัจจัยของการเกิดขึ้นของขบวนการนักศึกษา งานของ กุลวดี สวัสดิ์ธรรมกิจ เกวรินทร์ นาคินวิษฐ ชาติกร มาผางนอก พันไมล์ สุขสำราญ วชิราวัชต์ แก้วมณีชัย สุพัทธ์ แสนแจ่มใส และธีระชน พลโยธา (2564, น. 17-35) อธิบายถึงประสบการณ์เข้าร่วมของนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยว่า การเข้าร่วมการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลนั้นมาจากการตัดสินใจของบรรดาคนใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญทำให้พวกเขารู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมและทำให้พวกเขายากเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในท้องถนนและโลกออนไลน์ สิทธิพัฒน์ มารยาตร์ และกริธา ชัยรัตน์ (2565, น. 108-123) เพิ่มเติมถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมของนักศึกษาในสถาบันการศึกษาในกรุงเทพฯ เกิดจาก ความไม่พอใจของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในช่วงของการจัดการโควิดนั้นไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้นักศึกษาออกมาชุมนุมเรียกร้องให้มีการทำงานที่ดีมากขึ้นโดยเฉพาะการแจกจ่ายวัคซีนป้องกันโรคโควิดและการดูแลรักษาผู้ป่วยจากโรคดังกล่าว นอกจากนี้ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) ได้เสนอภาพให้เห็นว่าไม่ใช่เพียงนักศึกษาเท่านั้นที่ออกมาเคลื่อนไหวรัฐบาลในเรื่องของการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามนักเรียนได้ออกมาเคลื่อนไหวร่วมด้วยในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลมีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ข้อเสนอของงานดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ อนุสรณ์ อุณโณ, สามชาย ศรีสันต์, เสาวนีย์ ตีรรัตน์ อเล็กซานเดอร์, อสม่า มังกรชัย และชัยพงษ์ สำเนียง (2566) อธิบายว่า การประท้วงของประชาชนทั่วประเทศที่มีความต่อเนื่องและยาวนานเกิดมาจากความไม่พอใจของเยาวชนโดยเฉพาะผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งต่อการตัดสินใจของศาลรัฐธรรมนูญ มากกว่านั้น การขึ้นสู่อำนาจของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผ่านการเลือกตั้ง 2562 เป็นการสืบทอดอำนาจจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติเพื่อรักษาอำนาจของตนเองไว้มากกว่าที่จะมอบอำนาจให้กับประชาชนอย่างแท้จริง การบริหารงานของรัฐบาลประยุทธ์ ที่ขาดความโปร่งใสและขาดประสิทธิภาพในช่วงโควิดยิ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เยาวชนออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลประยุทธ์ลงจากอำนาจ มากกว่านั้น ประเด็นในเรื่องของสถาบันกษัตริย์ การแก้ไขกฎหมาย ม.112 และการเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักโทษการเมืองยังเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เยาวชนออกมาชุมนุมเรียกร้องต่อรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม งานวรรณกรรมที่ศึกษาในเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีการกำหนดช่วงเวลาอยู่ในช่วง พ.ศ.2563 ถึง 2564 เนื่องจากเป็นช่วงของการเกิดขึ้นการชุมนุมประท้วงจำนวนมากทั่วประเทศ สังกรักษ์ยศวีร์ ปมุดโต และ พัฒนวัชร พูลสวัสดิ์ (2566, น. 693-716) ได้เสนอว่า ในความเป็นจริงนั้นการเคลื่อนไหวของเยาวชนไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวแต่ต้องย้อนกลับไปได้ตั้งแต่การยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติใน พ.ศ.2557 และมีการปราบปรามผู้เห็นต่างอย่างมาก ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมความขัดแย้งและรอการปะทุออกมา

งานวรรณกรรมกลุ่มที่สองให้ความสำคัญในลักษณะและยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในการต่อต้านรัฐบาล Duncan McCargo (2021, 175-191) อธิบายอย่างชัดเจนถึงการเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2563 ว่าลักษณะการเคลื่อนไหวของเยาวชนนั้นขาดประเด็นที่ชัดเจนและเกิดเพียงระยะสั้นเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญที่การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นได้ทำลายกำแพงฉันทามติทางสังคมเดิมซึ่งเคยเกิดขึ้นในช่วงของการครองราชสมบัติของในหลวงภูมิพล ในการพูดถึงและวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง (พ.ศ. 2489–2559) กนกรัตน์ เลิศชูสกุล (2564) ได้เสนอว่าลักษณะการรวมกลุ่มของนักเรียนที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะหลวม ไม่มีการจัดตั้งเหมือนขบวนการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีองค์กรนำ ข้อเสนอดังกล่าวสอดคล้องกับ งานของ Saowanee Alexander (2021, 219-232) ที่ศึกษาการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอธิบายลักษณะของการเคลื่อนไหวว่ามีลักษณะแยกกันออกไปตามพื้นที่ต่างๆ แต่ละกลุ่มมีอิสระในการเคลื่อนไหวของตัวเอง แต่มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ มากกว่านั้น การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นมีการพูดถึงประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์การกดขี่ของประเทศไทยที่มีต่อภาคอีสานอีกด้วย ญัฐนิชา แสนปัญญา (2565) ได้ศึกษาถึงการเคลื่อนไหวและการแสดงออกทางสัญลักษณ์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมชุมนุมได้มีการสร้างเครือข่ายการเคลื่อนไหวร่วมกันนอกเหนือจากนี้ ประเด็นในการชุมนุมนั้นมีความสอดคล้องกับเคลื่อนไหวกับการเคลื่อนไหวในระดับชาติ มีการจัดแสดงงานศิลปะที่เกี่ยวกับการต่อต้านรัฐบาลและเผด็จการและมีการแสดงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของคณะราษฎรเพื่อต่อต้านและทำลายผู้มีอำนาจรัฐ นอกจากการเคลื่อนไหวในพื้นที่กายภาพแล้ว ชัยนนท์ หาญศิริรัตน์ และศศิธร ยุวโกศล (2565: 101-149) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การเคลื่อนไหวของเยาวชนไม่ได้มีเพียงแคในบนพื้นที่กายภาพเท่านั้น แต่มีการเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์ ผ่านการใช้วิธีการแชร์ข้อมูลต่างๆ ให้ผู้ที่สนใจได้รับทราบไม่ว่าจะเป็นการนัดหมายการชุมนุมในวัน เวลาและสถานที่ ประเด็นที่จะเรียกร้องต่อรัฐบาล

ระเบียบวิธีการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ. 2563-2564 เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลผ่านการค้นคว้าเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของเยาวชนในสังคมไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานในช่วง 2 ปีดังกล่าวผ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ การเข้าสังเกตการณ์การชุมนุมอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน เช่น จังหวัดขอนแก่น จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดมหาสารคามซึ่งทั้งสามจังหวัดมีการจัดการชุมนุมมากที่สุดสามอันดับแรกในจังหวัดในภูมิภาคอีสาน (Mob Data Thailand, 2563) และการสังเกตการณ์ชุมนุมของเยาวชนในภาคอีสานในจังหวัดต่างๆ ผ่านทางสื่อออนไลน์ซึ่งมีผู้ทำการถ่ายทอดสดการชุมนุม นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แกนนำของกลุ่มผู้จัดการชุมนุมในจังหวัดต่างๆ ในอีสาน และสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมชุมนุมผ่านการพูดคุยกันในพื้นที่ชุมนุม หรือร้านกาแฟในแต่ละพื้นที่ สุดท้ายข้อมูลทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้เก็บมาจะถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อใช้ในการตอบคำถามในการศึกษาต่อไป

ผลการวิจัย

การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ. 2563-2564

เงื่อนไขที่หนึ่ง เยาวชนที่ออกมาเคลื่อนไหวส่วนใหญ่รู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมในการตัดสินใจยุบพรรคอนาคตใหม่ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยอ่านคำตัดสินยุบพรรคในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ภายหลังที่ศาลประกาศคำตัดสินมีการชุมนุมจำนวนมากทั่วประเทศทั้งในกรุงเทพฯ และในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้ ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือเองมีการจัดการชุมนุมใหญ่ที่นำโดยเยาวชนตามสถานที่สำคัญในจังหวัดต่างๆ ทั่วภาคอีสาน จากการเก็บข้อมูลพบว่า มีการจัดการชุมนุมมากถึง 19 จังหวัด จาก 20 จังหวัดในอีสาน ยกเว้นจังหวัดเลยที่ไม่มีการชุมนุมในวันนั้น

จากการสัมภาษณ์เยาวชนผู้ที่ออกมาชุมนุมมีความเห็นตรงกันคือ ไม่เห็นด้วยกับตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินให้มีการยุบพรรค เขาเหล่านั้นนั้นมองว่าคำตัดสินดังกล่าวเป็นการกีดกันทางการเมืองเพื่อสกัดการเติบโตของพรรคอนาคตใหม่ซึ่งเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์แบบเสรีนิยม ที่สำคัญเป็นพรรคที่เขาเลือกเข้ามา เขาจึงตัดสินใจออกมาชุมนุมเพื่อแสดงพลังว่าไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินดังกล่าวและให้กำลังใจนักการเมืองที่เขาเลือกเข้าไป

เงื่อนไขที่สอง ระบบโครงสร้างการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถชุมนุมได้มากขึ้น เมื่อประเทศไทยกลับเข้าสู่การเลือกตั้งอีกครั้งใน พ.ศ. 2562 ก่อนหน้านั้น การปกครองโดยคณะรัฐบาลทหารที่ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ใน พ.ศ. 2557 ได้มีการใช้กำลังในการปราบปรามผู้ที่มีความเห็นต่างทางการเมือง การรวมกลุ่มประท้วงในช่วงเวลาทำได้ยากมาก

เนื่องจากการออกกฎหมายห้ามชุมนุมในที่สาธารณะเกิน 5 คน นักกิจกรรมหลายท่านถูกเรียกตัวเข้าค่ายปรับทัศนคติ ถูกส่งเจ้าหน้าที่ข่มขู่และติดตาม บรรยากาศในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้การชุมนุมเพื่อต่อต้านผู้มีอำนาจทำได้ยาก อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลทหารได้มีการจัดการเลือกตั้ง คินอำนาจบางส่วนให้กับประชาชน มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง บรรยากาศทางการเมืองในช่วงดังกล่าวทำให้การชุมนุมทำได้ง่ายขึ้น สิ่งนี้จึงเป็นอีกเงื่อนไขสำคัญที่ใหเยาวชนกล้าออกมาชุมนุมประท้วงผู้มีอำนาจ

เงื่อนไขที่สาม การเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารทางการเมืองที่มีช่องทางมากขึ้น การเกิดขึ้นของสื่อออนไลน์ส่งผลให้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐที่มองว่าขาดประสิทธิภาพ การใช้กำลังข่มขู่ปราบปรามผู้เห็นต่าง และการสลายการชุมนุมต่างๆ ถูกรับรู้ได้มากขึ้นในกลุ่มเยาวชน มากกว่านั้นในสื่อออนไลน์โดยเฉพาะการเกิดเพจรอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส-ตลาดหลวง ใน Facebook ยิ่งทำให้เยาวชนเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เพียงการบริหารงานของรัฐ แต่เป็นเรื่องสถาบันกษัตริย์กับการเมืองมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนและเป็นสิ่งกระตุ้นให้เขาเหล่านั้นออกมาชุมนุมในที่ต่างๆ เมื่อมีการนัดหมายในวันและเวลาดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่าสถาบันกษัตริย์ไม่ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองและการบริหารงานของรัฐนั้นขาดความชอบธรรม ผู้ร่วมชุมนุมที่ขึ้นเวทีปราศรัยนั้น บางท่านมีการพูดถึงเรื่องสถาบันกษัตริย์กับการเมือง การบริหารงานของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพ เศรษฐกิจตกต่ำและเหตุการณ์ที่รัฐใช้กำลังกับประชาชนมาปราศรัยให้กับผู้เข้าร่วมได้ฟังอีกด้วย

เงื่อนไขที่สี่ การที่มีการชุมนุมในหลายจังหวัดในอีสานอย่างต่อเนื่องนั้นเกิดจากผู้ที่เขาชุมนุมเห็นว่า มีเพื่อนที่ทำการชุมนุมทั้งในกรุงเทพฯ และในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทยปรากฏการณ์เหล่านี้ยังทำให้เยาวชนทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยและนักเรียนในโรงเรียนกล้าจะออกมาชุมนุมมากขึ้น เพราะรู้สึกว่ามีเพื่อน ไม่ได้โดดเดี่ยวหรือทำเพียงแค่อำนาจกลุ่มใดกลุ่มเดียว ผู้ชุมนุมให้สัมภาษณ์ว่า “การออกมาชุมนุมเขาก็รู้สึกกลัว แต่เมื่อเห็นมีเพื่อนๆ ออกมากันมากเขาจึงกล้าที่จะออกมาแสดงพลังของตนเอง ถึงแม้จะมีความกลัวอยู่ แต่คิดว่าไม่เป็นอะไรในเมื่อเราแสดงสิทธิเสรีภาพไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลตามที่กฎหมายกำหนด” (นักศึกษามหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 ตุลาคม 2566).

เงื่อนไขที่ห้า การมีประสบการณ์เชื่อมต่อการต่อสู้ทางการเมืองของคนเสื้อแดง หรือต่อสู้กับการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐที่ไม่เป็นธรรมในอดีต เยาวชนที่ออกมาชุมนุมในอีสานนั้น หลายคนเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดง บางคนเคยตามพ่อแม่ไปชุมนุมที่กรุงเทพฯ ในช่วงปี 2552 และ 2553 หลายคนเคยได้ฟังเรื่องราวการต่อสู้ของพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องของเขาในอดีต ดังคำสัมภาษณ์ผู้ชุมนุมที่ว่า “พ่อแม่ผมเป็นคนเสื้อแดง ผมเคยได้ยินเรื่องการต่อสู้ของพวกเขาดตอนที่ไปราชประสงค์ ตอนนั้นผมไม่รู้ว่าเขาไปทำไมกัน แต่ตอนนี้ผมรู้แล้วเขาออกไปต่อสู้เพื่อความยุติธรรม” (นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 ตุลาคม 2566)

นอกจากนี้ เยาวชนบางกลุ่มทำกิจกรรมกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการทำเหมืองแร่ การสร้างเขื่อน การทำเหมืองโปแตชที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมถึงการเคลื่อนไหวการต่อต้านเผด็จการรัฐบาลทหารที่ยึดอำนาจใน พ.ศ.2557 เมื่อโครงสร้างทางการเมืองที่เปิด พวกเขาเหล่านั้นจึงได้ออกมาชุมนุมเรียกร้องกับรัฐบาลกันมากขึ้น

เงื่อนไขที่หก ความต้องการอยากมีชีวิตที่ดีขึ้นในประเทศนี้เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้เยาวชนออกมาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมชุมนุมและแกนนำกลุ่มต่างๆ ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสานได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2: ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน

ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน	
ประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง	ข้อเรียกร้อง
1. ความยุติธรรม	1. เรียกร้องให้รัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชาลาออก หรือยุบสภาเพราะมองว่าไม่มีความชอบธรรมในการสู่อำนาจ 2. เรียกร้องในการแก้ไขกฎหมาย มาตรา 112 เพราะมองว่าไม่มีความเป็นธรรมและถูกใช้เป็นเครื่องมือจัดการกับผู้ที่มีความคิดต่างทางการเมือง 3. เรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้การเมือง 4. เรียกร้องให้มีการให้ความเป็นธรรมในการสูญหายของวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ และผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่สูญหาย

ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน	
ประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง	ข้อเรียกร้อง
2. การบริหารงานราชการ	1. เรียกร้องให้รัฐบาลลาออกหรือยุบสภาเพราะขาดความชอบธรรมในการจัดการวัคซีน มีคนตายจากการระบาดโควิดจำนวนมาก 2. เรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจ ปฏิรูประบบราชการ และเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด 3. เรียกร้องให้รัฐบาลสนใจในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน เช่น การทำเหมืองแร่ การจัดการที่ดิน การจัดการน้ำท่วม การจัดการความยากจน และผลกระทบจากการสร้างเขื่อน เป็นต้น 4. เรียกร้องแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยและมีความเป็นธรรม โดยเฉพาะการไม่ให้ สว.เลือกนายกรัฐมนตรีได้ 5. เรียกร้องให้มหาวิทยาลัยมีการช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากโควิด เช่น การลดค่าเทอม เป็นต้น
3. สิทธิและเสรีภาพ	1. เรียกร้องในเรื่องสิทธิในการสมรสเท่าเทียมและเสรีภาพทางเพศของกลุ่ม LGBTQ++ 2. เรียกร้องในเรื่องของทรงผมและเครื่องแต่งกายนักเรียน ให้มีความเป็นอิสระ 3. เรียกร้องให้รัฐหยุดการคุกคามประชาชนผู้เห็นต่างทางการเมือง

ประเด็นและข้อเรียกร้องของเยาวชนอีสาน	
ประเด็นที่ต้องการเรียกร้อง	ข้อเรียกร้อง
	4. เรียกร้องให้มีการให้สิทธิในการประกันตัวผู้ต้องหาทางการเมืองในการออกมาสู่คดี

ประเด็นข้อเรียกร้องแรกคือ ความยุติธรรม เยาวชนในอีสานที่ออกมาชุมนุมนอกจากความไม่พอใจในคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญในการยุบพรรคอนาคตใหม่ในตอนแรกแล้ว ภายหลังพวกเขาเหล่านั้นเห็นว่าการขึ้นมาของรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มาจากการเลือกตั้งนั้นขาดความชอบธรรม เพราะช่วงการเลือกตั้งมีการนำเจ้าหน้าที่ของรัฐไปเฝ้าแกนนำกลุ่มต่างๆ บรรยากาศการเลือกตั้งที่ไม่เสรี นอกจากนี้ มีข้อเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 112 ซึ่งถูกมองว่าถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการจัดการผู้ที่มีความเห็นต่างในประเด็นสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีการเสนอให้ปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ให้อยู่ภายใต้การเมือง

ภาพที่ 1: การชุมนุมของเยาวชนที่กำลังชูรูปภาพนักกิจกรรมทางการเมืองและผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่สูญหาย ณ บริเวณศาลากลางเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 19 กรกฎาคม 2563

ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2566)

เยาวชนยังมีการเรียกร้องให้รัฐบาลมีการให้ความเป็นธรรมในการสูญหายของนายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ อดีตนักกิจกรรมทางการเมืองซึ่งเป็นคนอุบลราชธานี และผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่สูญหาย เป็นต้น

ประเด็นข้อเรียกร้องที่สองคือ การบริหารงานราชการ เยาวชนอีสานในหลายเวทีที่จัดขึ้นในจังหวัดต่างๆ ในอีสานมีการเรียกร้องให้รัฐบาลในขณะนั้นลาออก หรือยุบสภาให้มีการเลือกตั้งใหม่ เนื่องจากการบริหารงานของรัฐบาลขาดประสิทธิภาพโดยเฉพาะการบริหารจัดการในช่วงโควิดที่มีข้อกังขาในเรื่องการจัดการวัคซีนและการดูแลผู้ป่วยโควิด มีการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจมาให้ประชาชนมีอำนาจเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้นผ่านการปฏิรูประบบราชการและการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นอกจากนี้ เยาวชนมีการเรียกร้องให้รัฐบาลสนใจเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน เช่น การทำเหมืองแร่ การจัดการที่ดิน การจัดการน้ำท่วม การจัดการความยากจน และการสร้างเขื่อน เป็นต้น มีการเรียกร้องแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยและระบบการเลือกตั้งที่มีความเป็นธรรม ไม่ให้ สว.สามารถเลือกนายกรัฐมนตรีได้ เพราะมองว่า สว.เป็นกลไกของคณะรัฐประหารที่สืบทอดอำนาจมา สุดท้าย เยาวชนที่เป็นนักศึกษามีการเรียกร้องให้มหาวิทยาลัยมีการช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากโควิด เช่น การลดค่าเทอมลง เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์ นักศึกษาไม่ได้ไปนั่งเรียนในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ประเด็นสุดท้ายคือ สิทธิและเสรีภาพ หลายการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน มีการพูดถึงเรื่องของสิทธิเสรีภาพ โดยเฉพาะการเรียกร้องเรื่องสิทธิในการสมรสเท่าเทียมและเสรีภาพทางเพศของกลุ่ม LGBTQ++ นักเรียนที่เข้าร่วมการชุมนุมและขึ้นปราศรัยที่บริเวณหน้าศาลหลักเมือง จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2563 กล่าวว่า “ทุกคนเห็นภายนอกเราอาจจะเป็นผู้ชาย แต่เราเป็นผู้หญิง ทำไมสิทธิของพวกเราไม่ได้รับการยอมรับสักที ทำไมถึงมีคนมาด่าว่าเราผิดเพศ ผิดเพศแล้วมันผิดตรงไหน” (ปฐวี ไซตोनันต์. 2563) นอกจากนี้ มีการเรียกร้องในเรื่องของทรงผมและเครื่องแต่งกายนักเรียนให้มีความเป็นอิสระโดยเฉพาะครูไม่มีสิทธิที่จะมาตัดผมนักเรียนที่ไว้ผมยาว และการเรียกร้องให้รัฐหยุดการคุกคามประชาชนผู้เห็นต่างทางการเมือง รวมถึงการเรียกร้องให้มีการให้สิทธิในการประกันตัวผู้ติดคุก เพราะการเมืองในการออกมาสักดิ์ เยาวชนท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ไม่ควรมีคนติดคุก หรือต้องหนีออกนอกประเทศเพราะมีความเห็นต่างทางการเมือง ความเห็นต่างทางการเมืองเป็นเรื่องปกติของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (แกนนำกลุ่มคบเพลิง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กันยายน 2566)

ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ.2563-2564

การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ.2563-2564 มียุทธศาสตร์การชุมนุมดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การชุมนุมประท้วงที่กระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ในอีสาน

การชุมนุมประท้วงรัฐบาลของเยาวชนที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้กระจุกตัวอยู่เพียงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งแต่มีการกระจายไป จากข้อตารางที่ 1: จำนวนการชุมนุมของเยาวชนในอีสาน พ.ศ.2563-2564 เราจะพบว่า จังหวัดขอนแก่น จำนวนการชุมนุม 85 ครั้ง มหาสารคาม จำนวนการชุมนุม 64 ครั้ง อุบลราชธานี จำนวนการชุมนุม 53 ครั้ง และนครราชสีมา จำนวนการชุมนุม 33 ครั้ง ร้อยเอ็ด 23 ครั้ง อุดรธานี 23 ครั้ง กาฬสินธุ์ 6 ครั้ง สกลนคร 6 ครั้ง บุรีรัมย์ 6 ครั้ง อำนาจเจริญ 6 ครั้ง หนองคาย 6 ครั้ง หนองบัวลำภู 3 ครั้ง นครพนม 3 ครั้ง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 แต่ละพื้นที่มีแกนนำกลุ่มในการจัดการชุมนุมประท้วง

ตารางที่ 3: กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆ ในอีสาน พ.ศ.2563-2564

กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆในอีสาน(พ.ศ.2563-2564)			
ลำดับ	จังหวัด	สถานที่	กลุ่ม
1	อุดรธานี	ทุ่งศรีเมือง	กลุ่มแดงก้าวหน้า 63
2	ขอนแก่น	บึงสีฐาน	ราษฎรขอนแก่น
3	อุบลราชธานี	ลานเอนกประสงค์ห้วยม่วง	ประเทศไทยไม่สลิ้ม
4	สกลนคร	ตลาดบายพาส	สกลนคร แดนดินถิ่นขบถ
5	นครราชสีมา	ศาลากลาง	Korat movement
6	สุรินทร์	ปตท. โรบินสัน	เยาวชนสุรินทร์เพื่อประชาธิปไตย
7	กาฬสินธุ์	สนามกีฬากลางจังหวัด	เสรีชนคนกาฬสินธุ์
8	ร้อยเอ็ด	ถนนโรบินสัน ร้อยเอ็ด	สหภาพร้อยเอ็ดปลดแอก
9	มหาสารคาม	ตลาดเกษตรมหาสารคาม	แนวร่วมนิสิตมมส.เพื่อประชาธิปไตย
10	สุรินทร์	หน้าตลาด IQ	เยาวชนสุรินทร์เพื่อประชาธิปไตย
11	สกลนคร	สนามมิ่งเมือง	แดนดินถิ่นขบถ
12	อุบลราชธานี	ลานเอนกประสงค์ห้วยม่วง	อุบลปลดแอก/คบเพลิง/ประเทศไทยไม่สลิ้ม
13	ชัยภูมิ	วงเวียนเจ้าพระยาแล	คณะราษฎรชัยภูมิ
14	อุดรธานี	ทุ่งศรีเมือง	อุดรพอกันที
15	ขอนแก่น	บึงแก่นนคร	ราษฎรขอนแก่น
16	นครราชสีมา	ลานย่าโม	Korat no เผด็จการ

กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆในอีสาน(พ.ศ.2563-2564)			
ลำดับ	จังหวัด	สถานที่	กลุ่ม
17	ยโสธร	สวนพญาแถน	ราษฎรพญาแถน/ยโสธรปลดแอก
18	ศรีสะเกษ	ลานข้างศาลากลาง	แนวร่วมศรีสะเกษเพื่อประชาธิปไตย
19	บึงกาฬ	ศาลาริมโขงบึงกาฬ	คณะราษฎรบึงกาฬ
20	นครพนม	ริมโขงนครพนม	นครพนมสิบพัน
21	อุบลราชธานี	ช่องเม็ก	อุบลปลดแอก
22	กาฬสินธุ์	หน้าศาลากลางเก่า	เสรีชนคนกาฬสินธุ์
23	กาฬ	หน้าศาลากลาง	คณะราษฎรบึงกาฬ
24	อุบลราชธานี	ห้วยม่วง	อุบลปลดแอก คบเพลิง
25	โคราช	ศาลากลาง	Koratmovement
26	อำนาจเจริญ	หอานึกา อำนาจเจริญ	อำนาจเจริญไม่ทนเผด็จการ
27	ขอนแก่น	ตึกอธิการบดี ม.ขอนแก่น	ราษฎรขอนแก่น
28	กาฬสินธุ์	เทศบาลหลักเมือง	เสรีชนคนกาฬสินธุ์
29	ชัยภูมิ	วงเวียนเจ้าพ่อ	ราษฎรชัยภูมิ

ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2566)

จากตารางที่ 3 กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่จัดการประท้วงในพื้นที่ต่างๆ ในอีสาน พ.ศ.2563-2564 เราจะพบว่าในแต่ละจังหวัดจะมีกลุ่มของนักเรียนและนักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการชุมนุมเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาลในขณะนั้น การเกิดขึ้นของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นการรวมตัวกันของนักเรียน นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจประเด็นปัญหาบ้านเมือง และไม่พอใจต่อการบริหารงานของรัฐบาล ลักษณะของกลุ่มต่างๆ จะมีการตั้งชื่อกลุ่มของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง และ

หรือมีชื่อที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดหรือพื้นที่ที่กลุ่มนั้นทำการเคลื่อนไหวอยู่ การตั้งชื่อดังกล่าวเพื่อสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วนอีกด้านหนึ่งเพื่อแสดงตัวตนการเคลื่อนไหวในพื้นที่ให้ผู้คนที่เข้าร่วมในจังหวัดนั้นจดจำได้ง่าย เช่น กลุ่มแดงก้าวหน้า 63 กลุ่มราษฎรขอนแก่น กลุ่มคบเพลิง กลุ่มสกลนครดินแดนขบฏ กลุ่มอำนาจเจริญไม่ทนเผด็จการ กลุ่มแนวร่วม ศรีสะเกษเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มอุดรพอกันที กลุ่มคณะราษฎรชัยภูมิ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 กลุ่มการเคลื่อนไหวมีอิสระในการชุมนุมแต่มีทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

แต่ละกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นและทำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้นมีอิสระในการจัดการกลุ่มของตนเอง ไม่มีกลุ่มไหนสามารถที่จะสั่งกลุ่มไหนให้ทำอะไรในลักษณะรูปแบบการสั่งการแบบบนลงล่าง (Top-Down) ได้ มากกว่านั้น แต่ละกลุ่มจะเคลื่อนไหวในประเด็นทางการเมืองที่ตนเองสนใจและให้ความสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มที่มีนักศึกษาเป็นแกนนำจะเคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย การจัดการโรคโควิดที่กำลังระบาด และการลดค่าเทอม (ปกกมล พิจิตรศิริ. 2564) (พงศธรณ์ ตันเจริญ. 2563) ส่วนกลุ่มนักเรียนมีการเรียกร้องในเรื่องประเด็นเครื่องแต่งกาย ทรงผม การจัดการศึกษา (มนัญชัย รัตนบุรณนธ์ และ ศิวัช ศรีโศคนางกุล. 2563: 401-415) กลุ่มที่เคลื่อนไหวเรื่องประเด็นทางเพศให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิ เสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย เป็นต้น (The Isaan Record. 2563)

อย่างไรก็ตาม แต่ละกลุ่มเมื่อมารวมตัวกันจะมีการประสานงานกันและมีการพูดประเด็นหนึ่งที่ทุกกลุ่มให้ความสำคัญร่วมกันคือประเด็นในเรื่องของโครงสร้างอำนาจรัฐที่รวมศูนย์ และความไม่เป็นธรรมและไม่ชอบธรรมของรัฐบาลในปัจจุบัน โดยมีข้อเสนอที่เหมือนกันคือ 1) รัฐบาลต้องประกาศยุบสภา เพราะรัฐบาลล้มเหลวในการบริหารเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัส “โควิด-19” รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน และออกมาตรการล็อกดาวน์ ส่งผลให้มีคนตกงานและขาดรายได้เป็นจำนวนมาก แต่รัฐบาลก็ได้เยียวยาอย่างถ่วงหน่วงและทั่วถึง 2) หยุตคุกคามประชาชน โดยอ้างว่ามีการคุกคามทั้งทางกายภาพและทางจิตวิทยายังคงดำเนินต่อไป ไม่ต่างจากเมื่อสมัยที่ คสช. ยังมีอำนาจอยู่ 3) ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยอ้างว่ามีที่มาที่ไม่ชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย เพราะคณะผู้ร่างไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน เนื้อหาของรัฐธรรมนูญก็เป็นไปเพื่อรักษาระบอบเผด็จการในคราบประชาธิปไตย (เยาวชนปลดแอก. 2563) (ไทยรัฐออนไลน์. 2563) (เดวิด เสตรัคฟัสส์. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การใช้เทคโนโลยีในการต่อสู้กับรัฐบาล

การเคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มในอีสานไม่ได้เพียงเคลื่อนไหวในพื้นที่กายภาพในลักษณะของแฟลชม็อบเท่านั้น แต่มีการเคลื่อนไหวในพื้นที่ออนไลน์ผ่านการใช้เทคโนโลยีเพื่อสู้กับรัฐบาล บางกลุ่มมีเพจเฟซบุ๊กเป็นของตนเอง เช่น กลุ่มดาวดิน กลุ่มคบเพลิง กลุ่มอุบลปลดแอก เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้ใช้

Facebook ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการชุมนุม แสดงความคิดเห็นเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล และการใช้กำลังของรัฐในการปราบปรามผู้ชุมนุมในพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การชุมนุมเยาวชนยังมีการถ่ายทอดสดตามเพจต่างๆ เพื่อให้ประชาชนที่สนใจได้ร่วมฟังกันอีกด้วย (ปฐวี โชติอนันต์. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ

การเคลื่อนไหวของนักศึกษาไม่ใช่เพียงชุมนุมในลักษณะแฟลชม็อบเท่านั้น บางกลุ่มได้มีการลงไปในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ และนำปัญหาเหล่านั้นขึ้นมาพูดในที่ชุมนุมเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้านในพื้นที่ การกระทำดังกล่าวเป็นการขยายแนวร่วมของมวลชนที่ไม่ใช่เพียงแค่นักเรียนนักศึกษา แต่ขยายแนวร่วมลงไปถึงประชาชนที่ได้รับผลกระทบการพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรของรัฐให้กับนายทุนในพื้นที่อีสานที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในพื้นที่กับเจ้าหน้าที่รัฐและนายทุน เช่น การประท้วงการหยุดสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสายต่างๆ ในอีสาน และการยุติการทำเหมืองโปแตชในอีสาน เป็นต้น (กรุงเทพธุรกิจ. 2563) (จักรกริช สังขมณี. 2563). (ThaiNGO. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสร้างพันธมิตรกับคนเสื้อแดง

ภาพที่ 2: ตัวแทนกลุ่มคนเสื้อแดงภาคอีสานร่วมกิจกรรมกับนิสิต นักศึกษา และประกาศสนับสนุนกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ณ สนามฟ้า มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2563 จ.มหาสารคาม

ที่มา: The Isaan Record (2563)

ภายหลังจากที่มีการประกาศขอโทษคนเสื้อแดงจากกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในกรุงเทพฯ ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 กลุ่มเคลื่อนไหวนักศึกษาในอีสานในบางจังหวัดมีการกล่าวขอโทษและขอบคุณ

กลุ่มคนเสื้อแดงที่เคยต่อสู้มาก่อนพวกเขา การจัดการชุมนุมของนักศึกษาที่ในมหาวิทยาลัยต่างๆในอีสาน เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี นักศึกษาหลายท่านที่ขึ้นปราศรัยบนเวทีมีการยอมรับว่าเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดงที่เคยต่อสู้มาก่อนในปี พ.ศ.2552-2553 และเขาภูมิใจที่ได้มาต่อสู้กับอำนาจเผด็จการเช่นเดียวกับพ่อแม่และญาติพี่น้องของเขา ในทางกลับกัน กลุ่มคนเสื้อแดงได้ยื่นและได้รับคำขอโทษก็มีความยินดีและขอบคุณนักศึกษารวมถึงมีการใส่เสื้อแดงมาชุมนุมร่วมกับนักศึกษามากขึ้น เช่น ในวันที่ 4 ตุลาคม 2563 ที่สนามฟ้า มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มแนวร่วมนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อประชาธิปไตยและเครือข่ายประชาชนหลายจังหวัดในภาคอีสาน ได้มีการกล่าวขอบคุณตัวแทนกลุ่มคนเสื้อแดงจาก 20 จังหวัด มากว่านั้น กลุ่มคนเสื้อแดงได้มีการประกาศประกาศสนับสนุนการชุมนุมของนักศึกษาในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 ที่กรุงเทพฯ (วิรวรรณ สมนึก. 2563) (The Isaan Record ข. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ของอีสานในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการปราบของรัฐ

การชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นไม่เพียงพูดถึงสถานการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือเรียกร้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือเยาวชนที่ขึ้นมาปราศรัยนั้นมีการพูดถึงประวัติศาสตร์ของคนอีสานที่ถูกกระทำจากรัฐไทย พูดถึงการปราบปรามกบฏผู้มีบุญ พูดถึงการถูกปราบของสิริวัฒนตรีอีสาน รวมถึงมีการพูดถึงการปราบปรามพี่น้องเสื้อแดงที่กรุงเทพฯ ผู้ปราศรัยบางท่านเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดงที่เสียชีวิตลงจากการใช้กำลังปราบปรามของเจ้าหน้าที่รัฐ การกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ทางสังคมนอกตำราเรียนเช่นนี้นั้นเกิดขึ้นจากความอยากรู้เรื่องท้องถิ่นของตนเอง และการมีสื่อจำนวนมากที่นำเสนอข้อมูลของรัฐและกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้นำเสนอในแบบเรียน การได้รับรู้ได้ค้นหาประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองตนเอง เช่น การลุกขึ้นต่อสู้ของผู้มีบุญ การสังหารสิริวัฒนตรีอีสาน การสังหารครูครอง จันดาวงศ์ ทำให้เขาเหล่านั้นเข้าใจปัญหาการเมืองและสังคมไทยมากขึ้น จนนำมาพูดปราศรัยบนเวทีการชุมนุม (BBC News ไทย ก. 2563) (The Issan Record ค. 2563)

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การใช้ภาษาอีสานและวัฒนธรรมอีสานในการชุมนุม

ภาพที่ 3: การชุมนุมบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ 20 สิงหาคม 2563

ผู้เข้าร่วมชุมนุมกำลังเต้นเพลงทุ่งลุยลายหลังจากจบการชุมนุม
ที่มา: ปฐวี โชติอนันต์ (2563)

การชุมนุมของกลุ่มต่างๆ ในอีสานแตกต่างจากภาคอื่นๆ สิ่งแรกที่สังเกตเห็นได้คือ การปราศรัยมีการใช้ภาษากลาง สลับไปกับการพูดภาษาอีสาน หรือ เว้าลาว ให้ผู้เข้าร่วมได้ฟังกัน บางการชุมนุมมีการเปิดเพลงหมอลำ การอ่านพญาคำสอนหรือพญาภาษิตซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำที่กล่าวเป็นร้อยกรองสั้นๆ แฝงไว้ด้วยคติธรรม คำเตือนใจของคนอีสาน การกระทำดังกล่าวเป็นแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ว่าเป็นการชุมนุมของคนอีสานและอีกด้านหนึ่งเป็นการสร้างความบันเทิงให้กับผู้เข้าร่วมการชุมนุม ยกตัวอย่างเช่น การเปิดเพลงทุ่งลุยลายของชาว มข. หลังการชุมนุมจบ (The Issan Record ก. 2563)

อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลส่วนใหญ่จะอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีนิสิตนักศึกษาเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ถนอม กิตติขจร การเคลื่อนไหวของประชาชนที่ประท้วงต่อรัฐบาล พล.อ.สุจินดา คราประยูร ซึ่งนำมาสู่เหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ.2535 การเคลื่อนไหวของ

ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือ มือบเสื้อเหลือง ที่ต่อต้านรัฐบาลนายกทักษิณ ชินวัตร ใน พ.ศ.2548-2549 การเคลื่อนไหวของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่ม 'เสื้อแดง' ที่ต่อต้านการทำรัฐประหารใน พ.ศ.2549 จนมาถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ต่อต้านรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในช่วงปลาย พ.ศ.2556-2557 อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2563 ไม่ได้อยู่แต่ภายในกรุงเทพฯ อย่างเดียวเหมือนที่ผ่านมา แต่มีการประท้วงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้มีการประท้วงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องและขัดแย้งกับแนวคิดของ McAdams, D. (1982) กล่าวคือ ระดับความพร้อมด้านองค์กร การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากกลุ่มของเยาวชนที่มีมารวมตัวกันในแต่ละพื้นที่ในการจัดกิจกรรมชุมนุมปราศรัย อย่างไรก็ตาม การรวมตัวของแต่ละกลุ่มนั้นไม่ได้มีลักษณะที่แข็งทื่อตายตัว รับคำสั่งจากบนลงล่าง แต่เป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะแบบแนวราบ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน มากกว่าการรวมกลุ่มในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะที่มีการจัดตั้งเหมือนอย่างในรูปแบบการเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้ายในอดีต

นอกจากนี้ การที่กลุ่มเยาวชนในอีสานลุกขึ้นมาประท้วงเรียกร้องกับรัฐบาลโดยตรงนั้น เนื่องจากคนเหล่านั้นเห็นถึงความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากพรรคการเมืองที่เขาเลือก ความไม่ชอบธรรมในการบริหารงานของรัฐบาลในขณะนั้น และการใช้กฎหมายที่ไม่ชอบธรรมในการดำเนินคดีกับผู้เห็นต่างทางการเมือง จนนำมาสู่ 3 ข้อเสนอที่สำคัญ 1) พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ และองคมนตรี ลาออก 2) รัฐสภาต้องเปิดประชุมวิสามัญทันทีเพื่อรับร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และ 3) ปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตย ผลกระทบทางการเมืองที่เยาวชนได้รับผลกระทบโดยตรงนั้นสอดคล้องกับ McAdams, D. (1982) เรียกว่า ระดับความพร้อมด้านจิตสำนึกในการลุกขึ้นต่อสู้ (level of insurgent consciousness) เนื่องจากปัญหาที่เขาได้พบนั้นได้หลอมรวมสร้างจิตสำนึกปัจเจกบุคคลที่ไม่ยอมรับและทำการต่อต้านผู้มีอำนาจที่ขาดความชอบธรรม จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวที่ไม่เพียงต่อต้านรัฐบาลเท่านั้นแต่เป็นการช่วยเปลี่ยนแปลงทางความคิดและจิตสำนึกของคนในสังคม เหมือนดังที่ Duncan McCargo กล่าวถึง การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2563 ว่าลักษณะการเคลื่อนไหวของเยาวชนนั้นได้ทำลายกำแพงฉันทามติทางสังคมเดิมซึ่งเคยเกิดขึ้นในช่วงของการครองราชสมบัติของในหลวงภูมิพล และส่งผลให้มีการพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ในพื้นที่สาธารณะมากขึ้นในสังคมไทย

การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากที่กระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ในอีสานมีเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สถานการณ์ในการเมืองในตอนนั้นอยู่ในช่วงที่ประเทศไทยกลับไปมีการ

เลือกตั้งอีกครั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 หลังจากอยู่ภายใต้การปกครองคณะรัฐประหารมายาวนานถึง 8 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ.2557 ช่วงเวลาดังกล่าวนั้น การรวมกลุ่มกันทำได้ง่ายมากกว่าตอนที่คณะรัฐประหารปกครองประเทศ ประกอบกับเยาวชนจำนวนมากที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรกได้เรียนรู้ถึงความไม่เป็นธรรมทางการเมืองจากการตัดสินใจพรรคที่เขาชอบ ผลที่ตามมาคือ มีการรวมตัวกันประท้วงในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ รวมถึงการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการโควิดและเศรษฐกิจของรัฐบาล การเรียนรู้ถึงปัญหาทางโครงสร้างทางสังคมไทยเฉพาะผลพวงของรัฐบาล และการใช้กฎหมายในการจัดการผู้เห็นต่างทางการเมือง ยิ่งทำให้การประท้วงต่อต้านรัฐบาลเกิดบ่อยมากขึ้นในลักษณะแฟลชม็อบ และกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ นอกกรุงเทพฯ โดยเฉพาะภาคอีสานที่มีการจัดกิจกรรมในการประท้วงรัฐบาลหลายครั้ง

ในส่วนของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สอดคล้องกับสิ่งที่ประภาส ปันตบแตงนำเสนอ กล่าวคือ การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนั้น การขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ มีการจัดเวทีปราศรัย มีการปิดถนน หรือใช้ขบวนรถวิ่งไปรอบเมือง สิ่งเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดข้อเรียกร้องไปให้ประชาชนในพื้นที่ที่อาจจะไม่สนใจการเมืองรับทราบและเป็นการแสดงเชิงสัญลักษณ์ในการต่อต้านรัฐบาล นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นในขบวนการเยาวชนในภาคอีสานนั้น ด้านหนึ่งมีแนวทางเดียวกันกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มนิสิตและนักศึกษาในกรุงเทพฯ ผ่านการแสดงให้เห็นถึง 3 ข้อดังที่กล่าวไปข้างต้นซึ่งเป็นไปเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลในขณะนั้นทำตาม อีกด้านหนึ่ง การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่ไม่ได้เรียกร้องให้เฉพาะต่อกลุ่มตนเองเหมือนกับการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในอดีตแต่การเรียกร้องความยุติธรรมและความเป็นธรรมให้กลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนเสื้อแดงและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ ยุทธวิธีดังกล่าวเป็นการช่วยและเสริมสร้างพันธมิตรในการชุมนุมที่ทำให้ภาพการชุมนุมประท้วงไม่ได้มีเพียงนิสิตนักศึกษาหรือเยาวชนเท่านั้น แต่เป็นภาพของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการชุมนุมด้วย

ที่สำคัญยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานมีความแตกต่างจากในกรุงเทพฯ อย่างมาก คือ การนำเอาปัญหาในพื้นที่และจังหวัดของตนมาเป็นหนึ่งในข้อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาของรัฐ มีการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่เกิดจากการกดขี่ของรัฐไทย เช่น กบฏผีบุญ การล้อมปราบสี่รัฐมนตรีสอีสาน การสังหารครูครอง จันดาวงศ์ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาพูดในที่ชุมนุมเพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมรับทราบประวัติศาสตร์บ้านเมืองของตนเอง รวมถึงวิธีการจัดการชุมนุมที่มีการนำศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวอีสานมาใส่ไว้ในกิจกรรม และการพูดภาษาอีสาน สอดคล้องกับข้อเสนอของ Alexander, S. (2021: 219-232) ที่ว่าการเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานมีการแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้ของคนอีสานและการใช้อัตลักษณ์ของคนอีสานในการชุมนุม มากกว่านั้น จากข้อค้นพบดังกล่าว งานวิจัยนี้เสริมข้อเสนอของ McCargo, D. (2021: 175-191) ที่ว่าการชุมนุมของเยาวชนที่ผ่านมาไม่ใช่เพียงทำลายกำแพง

ฉันทามติทางสังคมในเรื่องการพูดถึงสถาบันกษัตริย์เท่านั้น แต่การเคลื่อนไหวของเยาวชนในอีสานทำให้เรื่องราวและประวัติศาสตร์ในพื้นที่ที่ถูกกระทำโดยรัฐไทยของแต่ละจังหวัดถูกหยิบยกพูดถึงและให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และเห็นถึงปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างรัฐที่รวมศูนย์อำนาจมากเกินไป การพัฒนาของรัฐที่ร่วมมือกับทุนใหญ่ในการจัดสรรทรัพยากรที่สร้างปัญหาให้กับคนในพื้นที่และผลกระทบที่เกิดจากการทำรัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมา

สุดท้าย การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นไม่ได้เพียงเกิดในพื้นที่กายภาพเท่านั้น แต่มีการใช้สื่อออนไลน์ทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองมีการกระจายไปอย่างรวดเร็วและมีผู้คนเข้าร่วมมากขึ้น สื่อออนไลน์ด้านหนึ่งทำให้ผู้สนใจเข้าร่วมทางการเมืองได้เรียนรู้สถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงขณะเข้าใจประเด็นในการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ การสื่อสารในโลกออนไลน์ทำให้การรวมกลุ่มเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และสื่อออนไลน์ยังถูกใช้เป็นพื้นที่ในการเมืองในการโพสต์ข้อความ เอกสารหลักฐานสำคัญต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นการบริหารงานของรัฐบาลที่ผิดพลาด และการใช้กำลังในการปราบปรามประชาชน

จากที่กล่าวมา การเคลื่อนไหวของเยาวชนในภาคอีสานนั้นสอดคล้องกับแนวคิดการเคลื่อนไหวแนวใหม่ (New Social Movement) ที่ให้ความสำคัญที่มากกว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเมือง และการทหาร ที่เป็นการเคลื่อนไหวในแบบเก่า แต่การเคลื่อนไหวของเยาวชนที่ผ่านมานั้นเป็นสิ่งที่ Habermas, J. (1981) เรียกว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ซึ่งเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต การตระหนักรู้ในตนเองของปัจเจกและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของเยาวชน นักเรียนและนักศึกษากับปรากฏการณ์ในต่างประเทศ เช่น ในไต้หวัน และฮ่องกง ที่เกิดการเคลื่อนไหวของเยาวชน นักเรียน และนักศึกษาในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน
2. ศึกษาถึงการหายไปของขบวนการเคลื่อนไหวนักศึกษาที่ผ่านว่าอะไรเป็นสาเหตุให้การเคลื่อนไหวสลายตัวไป

อ้างอิง

ภาษาไทย

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). *สงครามเย็น (ใน) โบว์ขาว*. มติชน: กรุงเทพฯ.

กุลวดี สวัสดิ์ธรรมกิจ เกวรินทร์ นาคนิวิษฐ ชาติริต มาฝางนอก พันไม้ลี้ สุขสำราญ วชิราวัธ แก้วนิชัย สุพัทธ แสนแจ่มใส และธีระชน พลโยธา. (2564). การค้นหาคำความหมายในชีวิตของนิสิต

- นักศึกษาจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2563-2564. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์* 43(2), หน้า :17-35.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *นักศึกษา กบท. ล้มเวทีรับฟังความคิดเห็น 'โพแทช' อีสาน*. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/887663>
- จักรกริช สังขมณี. (2563). *สิ่งแวดล้อมเหี่ยวเฉา? การประท้วงล่าสุดที่มีนักศึกษาเป็นแกนนำกับการเมืองด้านสิ่งแวดล้อม (ที่ขาดหายไป) ในประเทศไทย*. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2566, จาก <https://kyotoreview.org/issue-30/the-recent-student-led-protests-and-absent-environmental-politics-in-thailand-th/>
- ชัยนันท ชาญศิริรัตน์ และศศิธร ยุวโกศล. (2565). การใช้เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ในการรวมกลุ่มนักเรียนเลว เพื่อเคลื่อนไหวทางสังคมเรียกร้องปฏิรูปการศึกษา ปี พ.ศ. 2563. *วารสารศาสตร์* 15(2), หน้า 101-149.
- ณัฐนิชา แสนปัญญา. (2565). *การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2563-2564*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ภาควิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดวิด สเตร์คฟัสส์. (2563). *สองพลังนักศึกษาสู่การปฏิรูปทะเลสาบ*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/11/12/the-new-generation-of-isaan-rises-up-in-isaan/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). *มือบีสานปลดแอก ปลาแดกจงเจริญ ชูสามนิ้ว บายศรีเรียกขวัญประชาธิปไตย*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1916032>
- ธีระพงศ์ โพธิ์มัน (2564). พัฒนาการของการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมไทยต่อปัญหาเขื่อนแม่น้ำโขง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 17(2), 31-64 สืบค้นจาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jla_ubu/article/view/255808/171795
- ปกกมล พิจิตรศิริ. (2564). *#คืนค่าเทอมให้นักศึกษา เสี่ยงสะท้อนจากนักล่าปริญญาในวิกฤต COVID-19 และการแก้ปัญหาด้วยรัฐสวัสดิการ*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, <https://prachatai.com/journal/2021/07/93887>
- ประภาส ปันตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มูลนิธิไฮนริก เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ปฐวี โชติอนันต์. (2563). *เราไม่ทนอีกแล้ว...ให้จบในรุ่นของเรา” การต่อต้านรัฐบาลของเยาวชนในอุบลราชธานี*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/07/22/new-thai-generation-joins-protest-2/>

- พงศธรณ์ ตันเจริญ. 2563. *โควิด-19 กับความท้าทายต่อขบวนการนักศึกษายุคใหม่*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/03/31/return-students-fee-to-student-while-the-covid19-crisis/>
- มนัญชัย รัตนบุรณนัท และ ศิวัช ศรีโกคางกุล. (2564). เหตุผลของการชุมนุมเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของนักเรียนระดับมัธยมปลายในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสันติศึกษาปริทัศน์ มจร*. 9(1), หน้า 401-415.
- เยาวชนปลดแอก. (2563). *ประกาศข้อเรียกร้อง 3 ประการ!*. เข้าถึงเมื่อ 12 มกราคม 2567, จาก https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=286671272781937&id=115562146559518&paipv=0&ea_v=AfYYByg7DYBQFG-5o8zEMeIFIPyqqeN5m8wt_pEP_O7aTnLDJZ8lFNH8jXJChXPP44w&_rdr
- วีรวรรณ สมนึก. (2563). *อีสานลั่นกลองรบ มหาสารคามปลุกม็อบซ่อมใหญ่ ก่อนร่วมเวที กทม. 14 ตุลาฯ นี้*. สืบค้นจาก <https://theisaanrecord.co/2020/10/05/red-shirts-in-isaan-joined-the-students-movement/>
- สิทธิพัฒน์ มารยาตร์ และภริดา ชัยรัตน์. (2565). การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มแกนนำนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของภาครัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามปริทัศน์* 9(8), หน้า 108-123.
- สังวรวิทย์ศิริ ปมุตโต และ พัฒนวิชัย พูลสวัสดิ์. (2566). ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาไทยในปี พ.ศ.2557 – 2566. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี* 6(5), หน้า 693-716
- สุภีร์ สมอนา, มณียะ ทองอยู่ และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2556). ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำ. *วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(1), 29-44 สืบค้นจาก <file:///C:/Users/Patawee/Downloads/kotchaphan,+Journal+manager,+29-44.pdf>
- อนุสรณ์ อุณโณ, สามชาย ศรีสันต์, เสาวนีย์ ตรีรัตน์, อเล็กซานเดอร์, อสมา มังกรชัย และชัยพงษ์ สำเนียง. (2566). *ให้มันจบที่รุ่นเรา : ขบวนการเยาวชนไทยในบริบทสังคมและการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- อลงกรณ์ อรรคแสง. (2019). การเคลื่อนไหวสิทธิที่ดินในอีสาน : บทเรียนและทิศทางใหม่ข้อเสนอต่อเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(2), 72–95. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/101133>
- BBC News ไทย. (2563). *ประชาชนปลดแอก : ทำความรู้จัก 3 ดาวปราศรัยจากภาคอีสาน กลาง และใต้*. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-53839341>

- BBC News ไทย ก. (2563). ประชาชนปลดแอก: รู้จักอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขอนแก่น มรดกการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่ถูกเสนอให้ย้าย. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-54012874>
- Mob Data Thailand. (2563). สถิติการชุมนุม. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://www.mobdatathailand.org/>
- ThaiNGO. (2563). แฉลงการณ์เครือข่ายประชาชนลุ่มน้ำโขงอีสาน ข้อเสนอต่อสถานการณ์การผลักดันโครงการก่อสร้างเขื่อนसानะคาม บนแม่น้ำโขง. เข้าถึงเมื่อ 11 มกราคม 2567, จาก <https://www.thaingo.org/content/detail/4961>
- The Isaan Record. (2563). LGBTIQ+ อีสาน: บทสนทนาสิทธิและความเท่าเทียม” (1). เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2020/11/06/the-introduction-of-lgbtqi-series-in-isaan/>
- The Issan Record ก. (2563). คิดถึงทุ่งลุยลายจากเพลงชาติ มข. สู่เพลงเชียร์ชาวมือบ. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2023/01/25/tungluilaii-kku/>
- The Isaan Record ข. (2563). เสียงจากคนเสื้อแดง หลังคำขอโทษของคนรุ่นใหม่. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=zxc56NjEfNo>
- The Issan Record ค. (2563). 74 ปี คดีฆ่า 4 รัฐมนตรีอีสาน ตามหาจิตวิญญาณ ส.ส. อีสาน กับการเลือกตั้ง 2566. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2567, จาก <https://theisaanrecord.co/2023/04/19/the-spirit-of-isaan-mps-and-the-2023-elections/>

ภาษาอังกฤษ

- Alexander, S. (2021) Sticky Rice in the Blood: Isan People’s Involvement in Thailand’s 2020 Anti-government protests. *Critical Asian Studies* 53(2), pp. 219-232
- Habermas J. (1981). “New Social Movements”. *Telos*, 49: 33–37.
- McAdams. D. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970* (2nd Edition). Chicago: The University of Chicago Press.
- McCargo, D. (2021). Disruptors’ dilemma? Thailand’s 2020 Gen Z protests. *Critical Asian Studies* 53(2), pp. 175-191.
- Snow, D. A., & Soule, S. A. (2010). *A Primer on Social Movements*. New York: W. W. Norton.

Translate References

- Akkasaeng, A. (2019). Lessons from and New Directions for Land Right Movements in the Northeast Region: A Proposition to the Isan Land Reform Network. *Local Administration Journal*, 11(2), 72–95. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/130491>
- Bangkok Thurakit. (2020). *PDRC students crash the stage to listen to opinions about 'Potash' Isaan*. Accessed on 20 August 2023, from <https://www.bangkokbiznews.com/politics/887663>
- BBC News Thailand. (2020). *Liberated People: Get to know 3-star speakers from the northeast, central, and southern regions*. Accessed on 11 January 2024, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-53839341>
- BBC News Thai A. (2020). *People's Liberation: Get to know the Khon Kaen Democracy Monument: Legacy of the Thai revolution that was proposed to be moved*. Accessed 11 January 2024, From <https://www.bbc.com/thai/thailand-54012874>
- Chotanan, P. (2020). *We cannot endure it any longer...let it end in our generation."* *Youth opposition to the government in Ubon Ratchathani*. Accessed on 11 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/07/22/new-thai-generation-joins-protest-2/>
- Hankierirat, C. and Yuwakossol, S. (2022). Using Facebook and Twitter to form groups of bad students to move society calls for educational reform in the year 2020. *Journalism* 15(2), pp. 101-149.
- Lertchoosakul, K. (2021). *Cold War (in) between white ribbons*. Bangkok: Matichon.
- Marayat, M. and Chairat, P. (2022). Political movement of student leaders regarding confidence in the performance of the government sector. *Mahachula Nakatharat Journal* 9(8), pp. 108-123.
- Mob Data Thailand. (2020). *Gathering statistics*. Accessed on 15 January 2024, from <https://www.mobdatathailand.org/>
- Pamutto, S., and Poolsawat. P. (2023). Political movements of the Thai student movement in the year 2014 – 2023. *Maneechettharam Wat Chommanee Journal* 6(5), pp. 693-716.

- Pichitsiri, P. (2021). #Return tuition fees to students. Reflections from degree hunters in the COVID-19 crisis and solve problems with the welfare state. Accessed on 11 January 2024, from <https://prachatai.com/journal/2021/07/93887>
- Pintoateng, P. (2009). *Political analysis framework based on social movement theory*. Chiang Mai: Heinrich Böll Foundation, Southeast Asia Regional Office.
- Pomun, T. (2021). Development of Thai Civil Society Movement on the Mekong Dam Problem. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchatani University*, 9(1), 29-44 Retrieved from https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jla_ubu/article/view/255808/171795
- Rattanaburanon, M. and Sripheokangkul, S. (2021). Reasons for the anti-government protest movement of students at the high school in Khon Kaen province. *Peace Studies Review Journal, MCU* 9(1), pp. 401-415.
- Sangkhamanee, J. (2020). *Environment withering? Recent student-led protests against environmental politics (missing) in Thailand*. Accessed on 20 August 2023, from <https://kyotoreview.org/issue-30/the-recent-student-led-protests-and-absent-environmental-politics-in-thailand-th/>
- Saenpanya, H. (2022). *Symbolic expressions in the political movement of youth in Chiang Mai Province during 2020-2021*. Master's Thesis. Department of Politics and Government Department of Government. Chiang Mai University.
- Samorna, S.,Thongyou, M., Srisantisuk, S. (2013). Social Movement against Gold Mining. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchatani University*, 9(1), 29-44 Retrieved from file:///C:/Users/Patawee/Downloads/kotchaphan,+Journal+manager,+29-44.pdf
- Sawatthammakit, K., Nakniwit, K., Mafangnok, C., Suksamran, P., Kaewmaneechai, V., Saenjamsai, S., and Phonyotha, T. (2021). Searching for meaning in the lives of students from their experiences of political participation in the period 2020-2021. *Journal of Humanities Review* 43(2), pp. 17- 35.
- Somnuk, W. (2020). *Isaan fires its battle drums. Maha Sarakham wakes up the mob for a dress rehearsal before joining the Bangkok stage on October 14th*. Retrieved from <https://theisaanrecord.co/2020/10/05/red-shirts-in-isaan-joined-the-students-movement/>
- Steckfuss, D. (2020). *Shining the power of students into reform through the ceiling*.

- Accessed on 11 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/11/12/the-new-generation-of-isaan-rises-up-in-isaan/>
- Tancharoen, P. (2020). *COVID-19 and challenges to the modern student movement*. Accessed 11 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/03/31/return-students-fee-to-student-while-the-covid19-crisis/>
- ThaiNGO. (2020). *Statement of the Northeastern Mekong Basin People's Network. Proposals for the situation of pushing forward Sanakham Dam on the Mekong River*. Accessed on 11 January 2024, from <https://www.thaingo.org/content/detail/4961>
- Thairath Online. (2020). *Isaan mob liberation Long live the fermented fish, hold up three fingers, say goodbye to democracy*. Accessed on 11 January 2024, from <https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1916032>
- The Isaan Record. (2020). *LGBTIQ+ Isaan: On the road to rights and equality” (1)*. Accessed on 15 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2020/11/06/the-introduction-of-lgbtqi-series-in-isaan/>
- The Issan Record A. (2020). *Thinking about Thung Lui Lai from the national anthem of Khon Kaen University to the cheering song for the mob*. Accessed on 15 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2023/01/25/tungluilaii-kku/>
- The Isaan Record B. (2020). *Voices from the Red Shirts. After the apology of the new generation*. Accessed on 15 January 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=zxc56NjEfNo>
- The Issan Record C. (2020). *74 years of the murder case of 4 Isan ministers, Searching for the spirit of Isaan MPs and the 2023 elections*. Accessed 15 January 2024, from <https://theisaanrecord.co/2023/04/19/the-spirit-of-isaan-mps-and-the-2023-elections/>
- Unno, A., Srisan, S., Alexander, T., S., Mangkornchai, A., and Samniang, C. (2023). *Let's Finish It in Our Generation: Thai Youth Movements in Contemporary Socio-political Contexts*. Bangkok: Saengdao.
- Youth liberation. (2020). *Announcement of 3 demands!* Accessed on 12 January 2024, from

[https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=28667272781937&id=115562149518&paipv=0&eav=afybyg7dybqfg-5O8ZEIMEIFIMEIFIM8WT_PEP_PEP_OTLDLDJ8_PP44W_ & _RDR](https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=28667272781937&id=115562149518&paipv=0&eav=afybyg7dybqfg-5O8ZEIMEIFIMEIFIM8WT_PEP_PEP_OTLDLDJ8_PP44W_&_RDR)